

Westerkerk 15 maart 2026
1 Samuël 16:1-13 Johannes 9:1-13,26-39
ds. Herman Koetsveld

Afgelopen vrijdagmorgen luisterden we ademloos naar het verhaal van een van de deelnemers in de kring 'Mijn levensverhaal'. Het vierde verhaal in een serie van tien. Welke woorden zijn er voorhanden om de gebeurtenissen van het leven te wegen? Met welke ogen kijk je naar de afslagen in je leven waar je voor gekozen hebt, of waartoe je gedwongen werd omdat het niet anders kon? Kruispunten, scharnierpunten, waar je achteraf vaak veel beter van ziet wat het voor je betekent dan toen je er midden in zat.

En dinsdagavond waren we met een groepje mensen bij het kerkasiel in Kampen. Twee vrouwen ontvangen ons met koffie. De een uit Friesland, de ander van de Veluwe. Blijmoedig delen ze wat het voor hen betekent om deel uit te maken van die grote kring vrijwilligers die handen en voeten geven aan de hoop dat die vier kinderen van de familie Babayants en met hen een groep van 400 in ons land gewortelde kinderen hier hun leven zonder angst en met toekomst kunnen gaan leven. Het kan toch niet zo zijn, zeggen ze, dat wij deze kinderen in de steek zouden laten. En ze zeggen dat op blijmoedige toon.

Met welke ogen kijk je om je heen, kijk je naar wie je bent en hoe je leeft? En wat zie je dan? En durf je nog te kijken naar wat er in onze samenleving gaande is? En wat zie je dan? En hoe kijk je naar de beelden van dat clubje machtsmensen die denken dat je met een groteske regen aan bommen, raketten en drones de ziel van een volk kunt vernietigen? En wat zie je dan?

In de lezingen van vandaag gaat het over zien en niet zien. Over zien van ons mensen en het zien van God. Waarbij op voorhand de uitnodiging volkomen helder is: durf erop te vertrouwen dat de blik van de Ene – en alle keuzes die daar achter weg komen – ons de ogen zo bevrijdend zal openen voor het licht van de waarheid en de liefde. Met de waarschuwende liedtekst van zojuist als disclaimer op voorhand: 'Wie drift bemint wordt ziende blind'.

Samuël, de geestelijk leider van het volk Israël, gaat op weg naar Bethlehem, vanwege een godswoord, zo gaat het verhaal. Hij moet een van de zonen van een zekere Isaï tot de nieuwe koning moet zalven. Want Saul, de eerste koning heeft opzichtig gefaald in zijn leiderschap. Er wordt een maaltijd aangericht en de zonen

van Isaï zijn ook van de partij. Maar het hele rijtje zonen, met die lange oudste voorop worden afgewezen.

En dat met dit woord van godswege: Het gaat niet om wat de mens ziet: de mens kijkt naar het uiterlijk, maar de Ene kijkt naar het hart'. En dan wordt het die jongste, die nog opgehaald moet worden achter de geiten en schapen vandaan. David, die zijn herderschap rechtstreeks zingend verbond met dat van de Eeuwige: 'Mijn God, mijn herder, zorgt voor mij, wijst mij een groene streek'. Hoe heet dat tegenwoordig ook al weer, o ja, het verwachtingsmanagement van Samuël spoorde dus niet met het goddelijke zien. Niet de oudste, de grootste, de sterkste, maar hij die zingt over God als een zorgende herder. Misschien dat hij dan ook zelf als een herder zijn volk vooruit kan gaan.

Ook hij die verre nazaat, zoon van David, zoon van mensen, zoon van God die zo veel later deze zelfde dichtwoorden in de mond nam: Ik ben de goede herder, Jezus van Nazareth, ook hij ziet. Hij ziet in het voorbijgaan, zoals van God wordt gezegd, dat Hij ziet in het voorbijgaan, in die hele beweging die het leven is. Wie ziet Hij? Een iemand die nooit heeft kunnen zien. Een 'iemand'. Het kan iedereen zijn. Een iemand die zijn levensweg enkel op de tast heeft kunnen gaan. Die nooit een ander in de ogen heeft kunnen kijken, nooit de zon heeft zien opkomen of ondergaan, nooit blij heeft kunnen worden van de glimlach van een kind.

Johannes vertelt bij voorkeur in scenes. Want onmiddellijk zwenkt de camera van zijn vertelling van die blinde man naar de groep leerlingen van Jezus. Ziende mensen die alles wat zij waarnemen proberen te vatten in de mal van hun eigen opvattingen, ideeën, vooronderstellingen. En dat alles in combinatie met wat zij denken geleerd te hebben van God, over God. Het kan niet anders, aldus hun gedachte, dat óf deze man, óf zijn ouders gezondigd hebben. Zie hier het simpele oorzaak-en gevolg-schema waarmee we tot op de dag van vandaag proberen grip op ons leven te krijgen, dan wel te houden, al dan niet religieus getoonzet.

Die luisterkring van vrijdag was mede daarom zo indrukwekkend omdat we aan elkaars verhalen hoorden, zagen, ervoeren dat het leven zich zoveel intenser, zoveel ontregelender, zoveel onderuithalender, zo veel oplichtend verrassender is dan ieders ontembare behoefte te snappen, grip te houden, niet te hoeven los te laten. Die twee vrouwen achter de bar in Kampen zijn daarom zo aansprekend omdat zij zichzelf zien in een beweging van goddelijke barmhartigheid.

Niks zondaren. 'Hij niet en zijn ouders niet' zegt Jezus. Weg duiding. Weg grip. Weg causaliteit. Het gaat om een geschiedenis, een gebeuren, een volstrekt nieuw zichtbaar worden. Van wat dan wel? Gods werk. Dat van het kaliber nieuwe schepping. Dat van de kwaliteit ontvouwing van licht voor deze wereld in duisternis gehuld.

En dan gaat het dus om een nieuw zien. Om een nieuw mens te mogen worden. Er mag geopend gaan worden. Er mag opnieuw geboren gaan worden. Er mag een nieuw opstaan komen uit alle terneerdrukkende duisternis. Jezus maakt een modderpapje met zijn speeksel. Is het een dikke knipoog naar het verhaal hoe God de mens boetseerde uit het stof van de aarde? Is het een symbolische handeling die duidelijk wil maken hoeveel smerigheid er aan ons leven kleeft waarvan we schoongewassen moeten worden willen werkelijk onder ogen kunnen krijgen hoe we in het leven staan? Dat we het licht van de waarheid kunnen verdragen en er ons niet bij wegdraaien, toedekken, er niet aan willen?

De man moet zich wassen in Siloam. Dat betekent 'gezondene'. Begrijp je waarom het belangrijk is te weten waar die reiniging, waar die heling plaatsvindt? Is dat niet altijd op een plek waar sprake is van een gezondene, van iets of iemand die met Gods helende creativiteit van doen heeft? Hoe dan ook? Maar ook, dat hij nadien zelf een gezondene wordt: vanuit het nieuwe licht hem geschonken naar een wereld in duisternis gewenteld?

Hoe kwetsbaar hij ook is, hij móet naar die plek van heling, van gewassen worden. Maar wel alleen: tastend, zoekend, hopen. Belangrijk dat te zien, dat een proces van heling, van leren zien, van geopend worden van je vraagt om in beweging te komen, om te vertrouwen op die stem van die nu nog zo onbekende die je uitnodigt die weg te gaan en dat je geholpen zult gaan worden. Ook al is dat tastend en struikelend. De man gaat, wast zich en kon zien. Wat gaat hij zien. Wat voor wereld treft hij aan?

Het is zaterdagmorgen als ik hier verder ga met het schrijven van deze preek. Ik kijk eerst op NOS.nl. De app kopt: 'Explosie bij joodse school Amsterdam. Burgemeester spreekt van aanslag'. Na eergisteren in Rotterdam nu dus ook zo'n gerichte daad in onze door de historie zo beladen stad tegen de joodse gemeenschap. In een persbericht schrijft de burgemeester:

"Dit is een laffe daad van agressie richting de Joodse gemeenschap. Ik snap de angst en woede van Joodse Amsterdammers. Zij krijgen steeds vaker te maken met antisemitisme en dat is onacceptabel. Een school moet een plek zijn waar kinderen veilig les kunnen krijgen. Amsterdam moet een plek zijn waar Joden veilig kunnen leven."

En zo is het en niet en nooit anders! Onze stad moet een plek zijn en blijven waar het voor iedereen veilig is om te leven. Wat je ook gelooft of niet gelooft, wat jouw afkomst is, welke huidskleur je hebt, naar wie je liefde uitgaat: we hebben elkaar in heel die indrukwekkende diversiteit in godsnaam een plek onder de zon te gunnen. En in gezamenlijkheid te zoeken naar wat goed samenleven is, hoe lastig en ingewikkeld dat bij vlagen ook kan zijn.

De woorden 'lastig en ingewikkeld' dekken de lading in de verste verte niet als het gaat om de neerslag in onze samenleving van wat nu in het Midden-Oosten gaande is. Mijn ochtendkrant van gisteren verhaalt van de decennialange juridische strijd die de Palestijnse boer Daoud Nassar tegen de Israëlische overheid voert om aan te tonen dat zijn boerderij bij Bethlehem van zijn familie is. Misschien is het wel de plek waar God ooit Samuël met andere ogen naar mensen leerde kijken dan die van de grootste en de sterkste. Juristen, kolonisten, militairen van de Israëlische overheid: zij doen er alles aan om hen uit te putten en hen van hun land te verdrijven.

Het is nu officieel Israëlisch beleid: de hele Westbank moet uiteindelijk bij Israël gaan horen. En dat tegen alle internationale wetgeving en tal van uitspraken van de Verenigde Naties in. Alles wat elders gebeurt, heeft zijn neerslag in onze samenleving, in onze stad, ja tot in onze ziel aan toe. We voelen ons zo vaak machteloze toeschouwers bij wat er op het grote wereldtoneel gebeurt. Maar we zijn wel degelijk ook direct betrokkenen: omstanders, burens, als het om onze eigen stad, buurt, straat gaat.

Kritiek op wat de Israëlische overheid nu doet mag nooit en te nimmer aangewend worden om onze Joodse stadsgenoten angst aan te jagen, te bedreigen, naar beneden te halen. Elke vorm van wegzetten of bedreigen van een bepaalde groep mensen is uit den boze, joden, moslims, wie dan ook.

De verteller van ons verhaal brengt de omstanders aan het woord. Buren en kennissen van die blinde bedelaar. In plaats van diepe vreugde om het nieuwe

leven dat hun nu ziende buurman gegund is, verwacht het hun dat er een nieuwe alles ingrijpende verandering in het leven van de man tot stand is gekomen. En dus moeten de Farizeeën, laten we zeggen, de theologen van toen er hun oordeel over geven.

En ook zij vinden het zeer verontrustend dat een mens zielsdiep genezen kan worden. Hoe durf je te beweren dat je een nieuw mens kan worden. Door wie? Hoe? Dat wist de man nog steeds niet. Al die mensen, zij willen enkel weten hóe het kan. Maar dát dat kan, een alles omkerende, naar het licht toe brengende beweging van Godswege, dáár willen deze godgeleerden niet aan. Daar willen ook nu tallozen niet aan.

Jezus hoort van deze theologische ontsporing, want dat is het: de humaniteit, de barmhartigheid, de menselijke nabijheid verliezen met de heilige teksten in de hand. En hij zoekt de man op en vraagt hem naar zijn vertrouwen in de Mensenzoon, die mens die de Eeuwige belichaamt, present stelt, aan het licht brengt. Wat een antwoord van hem die nu kan zien, maar nog niet ten volle: 'Als ik wist wie was, zou ik in Hem geloven'. 'U kijkt naar Hem en u spreekt met Hem' zegt Jezus. 'Ik geloof, Heer', zegt de man. Hij ziet nu ten volle, weet ten volle, vertrouwt ten volle, geeft zich ten volle.

En hierin schuilt het oordeel, zegt Jezus, oordeel in de zin van een scherp onderscheid, zo niet een scheiding. En dan klinkt zo scherp waarschuwend die variant op de omkering van het evangelie: wie vertrouwt op de gebruikelijke indelingen van macht en aanzien, van deugen en niet deugen, van ik wel en jij niet, die zullen blind worden voor het licht van de goddelijke liefde, voor de godsgrote barmhartigheid, voor het koninkrijk van vrede, voor die werkelijkheid waarin de laatsten de eersten zullen worden, waar alle angst door het vertrouwen en de liefde zal zijn overwonnen. En ja, dat zal gezien worden.

Ik leefde in de verduistering van ongeopende ogen
mijn ziel mijn leven op de tast beperkt
met stemmen zonder gezicht
die spreken natuurlijk over zonde
Maar dan een stem die spreekt
over licht in de wereld
die zegt Ik ben dat Licht
Die mijn blindheid besmeurt

en zegt: was je bij de gezondene
en wórdt dat, ziende gezonden
temidden van blinden die denken te zien
Jouw ogen, jouw ziel, jouw leven geopend
voor het Licht de Waarheid
ja voor de Liefde zelf

Godzijdank! Amen.